

شیوه های داوری قرآن

<"xml encoding="UTF-8?">

برای قضاوت در مسابقات حفظ و انتخاب برترین حافظ که بتواند در عرصه های بین المللی حافظ آبروی تشیع باشد، باید نکاتی مد نظر قرار گیرد که آشنایی با آنها می تواند در ارتقای سطح حفظ حفاظ محترم قرآن کریم مؤثر باشد. در این مقاله نکات مذکور به انضمام میزان اهمیت، شیوه امتیاز دادن و نیز راه به دست آوردن آن تقدیم شما حفاظ محترم می گردد.

حسن حفظ

از مهم ترین بخشها در مسابقات قرآن کریم در مورد یک حافظ، تسلط او بر ارائه محفوظات است. هر مقدار که در این زمینه مسلط تر باشد، امتیاز بیشتری به دست خواهد آورد. در مسابقات، برای انتخاب حافظ برتر در زمینه حسن حفظ، از او دو و یا سه سؤال پرسیده می شود؛ به این گونه که از هر 10 جزء قرآن، حداقل یک سؤال پرسیده شود. البته میزان سؤال در هر مسابقه متناسب با سطح آن و نظر داوران متفاوت خواهد بود؛ به عنوان مثال در مسابقات استانی در هر سؤال 10 سطر، در مسابقات منطقه یک صفحه و در مسابقات کشوری یک و نیم صفحه پرسیده می شود. البته در مسابقات بین المللی این مطلب تابع قوانین همان مسابقات خواهد بود و به عنوان مثال در عربستان 5 سؤال از حافظان کل پرسیده می شود که سؤال اول، دو صفحه و سایر سؤالات یک و نیم و یا یک صفحه است.

برای امتیاز دادن در این بخش تمامی خطاهای حافظ در حین تلاوت، از کل نمره حسن حفظ که بر اساس ایین نامه داوری فعلی 100 است، کسر می گردد و نمره نهایی، نمره حسن حفظ خواهد بود که با سایر نمرات جمع می شود.

برای اطمینان بیشتر از نمره داده شده، معمولاً دو داور که هر دو حافظ هستند، این کار را انجام می دهند و میانگین نمره آنها، نمره نهایی حافظ خواهد بود.

شیوه کسر نمرات که در جدول معینی صورت می گیرد، به این صورت است که برای اشتباه در حرکات در هر مورد، چنانچه حافظ سریعاً تصحیح نماید، 25 صدم، و اگر تصحیح نکند نیم نمره کسر خواهد شد.

اما اگر اشتباه مربوط به کم یا زیاد گفتن و یا جا به جایی کلمات باشد، چنانچه حافظ فوراً آن را تصحیح کند نیم نمره، اگر بعد از تذکر داور تصحیح کند یک نمره، و اگر بعد از تذکر نیز نتواند تصحیح نماید یک و نیم نمره کسر می گردد. برای اشتباه در جمله نیز به همان ترتیب از نیم تا دو نمره و برای اشتباه در ایه از یک تا دو و نیم و برای اشتباه در چند ایه از یک و هر مورد تکرار و یا تپق نیز مشمول کسر 25 صدم نمره خواهد بود. البته تمامی موارد فوق در جدولی علامت گذاری شده و پس از اتمام قرائت حافظ مجموع نمرات منفی از 100 کسر و نمره نهایی حافظ مشخص می شود.

برای تسلط بر حسن حفظ در یکی از مقالات قبل نکاتی را تقدیم حضور خوانندگان محترم نموده ام و اکنون این نکته را اضافه می نمایم که تسلط بر حسن حفظ، نیاز به تمرین زیادی دارد و باید حافظ، خود را زیاد در معرض

امتحان قرار دهد و با حضور در جلسات، از اساتید بخواهد تا از محفوظات او امتحان به عمل آورند و بدین وسیله بتواند به مهارت ارائه محفوظات دست یابد.

تجوید

بعد از حسن حفظ، مهم ترین بخش در داوری مسابقات بخش تجوید است که داوران نمرات حافظ در این زمینه را ثبت می نمایند. ادای درست حروف با تکیه بر مخارج آن، مراعات صفات حروف مانند استعلا، استفال و... نیز احکام حروف مانند ادغام، اخفا و... از نکاتی است که در این زمینه مد نظر قرار می گیرد. حداکثر نمره تجوید باید ابتدا قواعد تجویدی به خوبی فراگرفته شود و سپس با تمرین، ملکه انسان گردد و بهتر است هر از چند گاهی، چند ایه نزد اساتید تجوید خوانده شود تا اشکالات احتمالی با تمرین برطرف گردد و به همین ترتیب از میزان اشتباهات تجویدی کم شود.

صوت و لحن

یکی از شاخصهای مهم برای تعیین حافظ برتر، مسئله صوت و لحن است که حداکثر 40 نمره دارد: 15 نمره صوت و 25 نمره لحن. داوران بخش صوت و لحن هر یک، نمره خود را به صورت جداگانه اعلام و با سایر نمرات جمع می نمایند.

رابطه صوت و لحن، رابطه محتوا و قالب است و صوت به منزله خمیری است که با لحن به آن شکل می دهد و ترکیب زیبایی پدید می آید. البته بخش زیادی از صوت خدادادی است که با تمرین قابل ارتقا است؛ اما لحن نیاز به تمرین دارد و باید قواعد مربوط به آن فرا گرفته شود.

به طور کلی برای تقویت صوت و لحن باید با شنیدن نوار ترتیل قاریان با آهنگهای مناسب با تلاوت قرآن دست پیدا کرد. توصیه اساتید قرائت در این بخش، تکیه بر آهنگهای اصیل قرآنی و پرهیز از الحان متفرقه است که تناسب زیادی با تلاوت قرآن ندارد.

وقف و ابتدا

به معنی مراعات دقیق موارد وقف و ابتدای تلاوت است که در مجموع 20 نمره دارد و داور از مجموع این نمره، نمرات منفی را کسر می نماید و نمره نهایی اعلام می شود.

برای تسلط بر وقف و ابتدا، آشنایی با صرف و نحو بسیار مؤثر است و البته توجه به موارد وقف و ابتدا به هنگام حفظ از اصولی ترین کارها برای تقویت این بخش است.

پس از آنکه نمرات مذکور اعم از حسن حفظ (100)، تجوید (40)، صوت و لحن (40)، وقف و ابتدا (20) که مجموع آنها 200 نمره است، به دست آمد، این نمره تقسیم بر 2 می گردد و در نهایت نمره حافظ از مجموع 100 امتیاز به دست می آید. بدین ترتیب، نیمی از نمره، به حسن حفظ و نیم دیگر به موارد مربوط به حسن قرائت اختصاص خواهد داشت.

این نوع از تقسیم امتیازات با هدف ارتقای بخش قرائت حافظان طراحی شده است و چنانچه در مسابقه ای به

بخش حسن حفظ عنایت بیشتری داده شود، می توان این ترکیب را تغییر داد و به عنوان مثال 70 نمره برای حسن حفظ و 30 نمره برای بخش قرائت اختصاص داد. (تجوید: 15، صوت و لحن: 10، وقف و ابتداء: 5).
با امید موفقیت همه حافظان قرآن کریم در همه عرصه های زندگی خصوصاً در عرصه مسابقات قرآن کریم.
دین مبین اسلام برای هر کار و عملی، آداب و شرایط خاصی را معین نموده است.

از این روی تعلیم و تربیت و دانش اندوزی که در اسلام تأکید زیادی به آن شده است هم دارای آداب و شرایط ویژه ای است که معلم و شاگرد باید به آن عمل کنند. تا کنون علمای اسلام در این زمینه کتابها نوشته اند و آداب و شرایط آن را از آیات و روایات و سنت پیامبر و ائمه علیهم السلام استخراج نموده اند که در اینجا به آداب و راه و رسم دانش اندوزی از نظر شهید ثانی می پردازیم.

شهید ثانی در کتاب خود آداب تعلیم و تربیت را به سه نوع تقسیم می کند:

1. آداب مشترک میان استاد و شاگرد که باید هر دو آن را رعایت کنند، و این قسمت را هم به دو قسم تقسیم می کند: اول آدابی که مربوط به شخص معلم و شاگرد است، و دوم آدابی که مربوط به مجلس درس است.
2. آداب مخصوص معلم که باید مؤدب به آن باشد و این قسمت را هم به سه قسمت تقسیم می کند: اول آداب مخصوص به شخص معلم، دوم آدابی که در رابطه با شاگردان و رفتار آنان است، و سوم آداب مخصوص مجلس درس.

3. آدابی که رعایت آنها بر دانش آموز لازم است و آن نیز به سه قسمت تقسیم شده است: اول آداب مخصوص به شاگرد، دوم آداب رفتار شاگرد با استاد، و سوم آداب مجلس درس. در اینجا مهم ترین این وظایف بر اساس کتاب منیة المرید ذکر می گردد.

الف) آداب متقابل استاد و شاگرد

1. اخلاص نیت 2. عمل به علم در تعلیم و تعلّم 3. طهارت نفس 4. توکل به خدای تعالی 5. رجوع به کتب اخلاق برای تهذیب نفس 6. حسن خلق و فروتنی 7. عفت نفس و علو همت و بی اعتنایی به اهل قدرت 8. مواظبت بر حفظ شعائر اسلام و اقامه احکام و اقدام به امر به معروف و نهی از منکر 9. کوشش و پشتکار در راه دانش به انواع گوناگون (خواندن بر استاد، خواندن نزد خود، یادداشت برداری، مباحثه، اندیشیدن، حفظ کردن، درس دادن به دیگران) 10. نکوهش سؤال علمی از دیگران برای ابراز برتری علمی خود 11. خودداری نکردن در یاد دادن و یاد گرفتن 12. پذیرفتن سخن حق و قول درست، اگر چه از کوچک تران 13. تأمل کردن در سؤال و پاکیزه ادا کردن آن 14. حضور در مجلس درس با طهارت و پوشیدن بهترین لباس برای احترام به علم.

ب) وظایف معلم در برابر شاگرد

1. تا شایستگی تدریس در خود نیابد، بدان نپردازد.
2. دانش را بر اثر آموختن به نااهل خوار و زبون نسازد.
3. به علم خویش بیش از دیگران عمل کند.
4. خوش خلق و فروتن باشد.
5. در آموختن دانش به دانش آموزان دریغ ننماید و اگر در آنان قصوری دید، به مدارا آنان را به راه نیک هدایت کند.

6. اگر طالب دانش را مهیا دید، از آموختن علم خودداری نکند و حسد نورزد.

7. کردارش مطابق با گفتارش باشد.

8. حقگو، رک و صریح باشد و حقوق الهی را برای مردم بیان کند.
9. شاگردان خویش را به تدریج تربیت کند و آداب نیکو بیاموزد.
10. شاگردان خود را به دانش و فراگرفتن شئون علمی تحریص نماید و فضایل علم و علما را به آنها یادآوری کند.
11. آنچه خود دوست می دارد، برای شاگرد نیز دوست بدارد و آنچه مکروه اوست، برای آنان هم مکروه بداند (میان خود و شاگردان خود مساوی و برابری برقرار کند).
12. شاگردان را از فساد اخلاق و تباهی بازدارد و از معاشرتهای ناروا دور سازد.
13. در برابر شاگردان تکبر و فخر فروشی نوزد، بلکه با مدارا و مهربانی با آنان رفتار نماید.
14. اگر غیبت دانش آموزی به درازا کشید، از حال او جویا شود و اگر بیمار شد، به دیدنش برود و در غم و رنج او شریک گردد و در رفع حوایج او بکوشد.
15. باید اسامی شاگردان را بداند و از انساب و شهرها و احوال آنان باخبر شود و در حق ایشان دعای خیر کند.
16. آنچه را می داند، بی دریغ بیاموزد و در یاد دادن بخل نوزد و چیزی از علم و راه و رسم آموختن را از آنان پوشیده ندارد.
17. از پرداختن شاگردان به کارهای دیگر پیش از عمل واجب جلوگیری کند.
18. در تعلیم شاگردان حریص باشد و در فهمانیدن به آنها و آموزش فواید، اهتمام جدی داشته باشد.
19. از مناسبت گوییهای مفید غفلت نکند و همواره قواعد کلی و کلید مطالب را که در همه جا سودمند می تواند باشد، یاد دهد.
20. ترغیب و تحریص شاگردان به اشتغال دانش و پرسش کردن از مطالب تدریس شده و تشویق کوشندگان.
21. مسائل دقیق را با شاگردان در میان نهد تا استعداد و علاقه آنان را بیازماید و برتری فاضلان را نشان دهد.
22. به افکار و آرای شاگرد احترام بگذارد و اگر سخنی درست گفت، با انصاف بپذیرد.
23. رعایت مساوات و برابری بین شاگردان از نظر محبت و دوستی و پرهیز از تبعیض و برتری دادن یکی بر دیگری.
24. استاد نباید کسان دیگر را که در رشته علمی او اشتغال دارند، تقبیح نماید.
25. نباید دانش آموز خود را که از استادان دیگر استفاده کرده، مورد آزار و اذیت قرار دهد.
26. در معرفی و اشتغال به کار شاگردی که صلاحیت علمی پیدا کرده، بکوشد.
27. هنگام حضور در جلسه درس کاملاً مهیا باشد و آنچه موجب وقار و هیبت اوست، از لباس و ظاهر و پاکی جامه و بدن، مراعات نماید.
28. در مجلس درس به حاضرین سلام نماید و خدا را شکر نماید که توفیق حضور در کلاس پیدا کرده است.
29. در جلسه درس با آرامش و وقار و کمال فروتنی و خشوع باشد.
30. نیت او از تدریس تعلیم دانش و نشر علم و آموختن فواید شرعی و تبلیغ احکام دینی باشد و در حقیقت قصد او تقرب به خدا باشد.
31. در جایی نشیند که با همه حاضرین مواجه باشد و به همه آنان التفات داشته باشد.
32. خوی و رفتار خود را اضافه بر آنچه با دیگران انجام می دهد، با همنشینان نیکو سازد.
33. درس را با آسان ترین راه و شیرین ترین الفاظ بیان کند و مهربانی و تبیین و توضیح را از دست ندهد.
34. از طولانی کردن جلسه که شاگردان را رنجور کند، خودداری نماید.
35. پرسش شاگردان را با حوصله و مهربانی پذیرا باشد.

36. اگر درباره مسئله ای اطلاعی نداشت یا جواب پرسش را نمی دانست، بدون شرمندگی بگوید نمی دانم.
37. در پایان درس، اندکی به پند و اندرز و نکات سودمند پردازد و درس را با دعا به پایان برد.
- و اصول دیگر.... (1)

پی نوشت ها :

1. برگرفته از کتاب سیر آموزش در میان مسلمین، نوشته دکتر جهانبخش ثواقب.